

7

อีกเพียง 3 ปี ขยะจะล้นเมืองไทย

แม้จะมีการรณรงค์ให้ลด และคัดแยกขยะอย่างต่อเนื่องในหลากหลายรูปแบบ แต่ปริมาณขยะมูลฝอยยังคงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในเมืองใหญ่และแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีรูปแบบและองค์ประกอบที่ซับซ้อนยากต่อการกำจัดมากยิ่งขึ้น ขณะที่การแสวงหาช่องทางจัดการกับขยะกองโตก็นำมาซึ่งความขัดแย้งของชุมชนอย่างเห็นได้ชัด หากสถานการณ์ยังเป็นเช่นนี้ต่อไป อีก 3 ปีข้างหน้าสังคมไทยต้องเผชิญปัญหา...ขยะล้นเมือง

ในวังวนของขยะ

ต้นปี 2550 ธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชียหรือเอซีพี ออกคำเตือนว่า "ขยะ" จะก่อปัญหารุนแรงมากขึ้นในภูมิภาคเอเชีย "เมืองใหญ่ของเอเชียกำลังเผชิญกับปัญหาขยะ รวมทั้งขยะพิษที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของผู้คน และหนทางเดียวที่จะแก้ปัญหานี้ได้อย่างยั่งยืนก็คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในสังคมที่เดินตามวัฒนธรรมบริโภคนิยมแบบตะวันตกจนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม"¹

ประเทศไทยก็หนีไม่พ้นวังวนดังกล่าว สุพัฒน์ หวังวงศ์วัฒนา อธิบดีกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พูดชี้แจงว่าปัญหาขยะถือเป็นภารกิจเร่งด่วนที่ต้องแก้ไข ทั้งนี้เป็นเพราะมีการคาดการณ์ตัวเลขการผลิตขยะของคนไทยในปี 2550 ว่าจะสูงถึง 14.85 ล้านตันต่อปี หรือวันละ 40,690 ตัน ซึ่งสูงกว่าปี 2549 ประมาณ 0.25 ล้านตัน ที่สำคัญก็คือประเทศไทยมีขีดความสามารถในการจัดการขยะอย่างถูกต้องเพียงแค่ 14,790 ตันต่อวัน หรือเพียงแค่ 36 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น²

แน่นอนว่า "ขยะตกค้าง" ตามที่ต่างๆ กลายเป็นปัญหาใหญ่ที่ก่อผลกระทบไม่แพ้การกำจัดขยะด้วยวิธีกองบนพื้นแล้วจุดไฟเผา เพราะก่อปัญหาทั้งต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ นั่นคือ **อากาศเสีย** จากการเผาขยะกลางแจ้งจนเกิดควันและมลพิษทางอากาศ **น้ำเสีย** จากกองขยะมูลฝอยที่ตกค้างบนพื้นดิน และเมื่อฝนตก น้ำเสียจากกองขยะก็ไหลลงสู่แหล่งน้ำผิวดิน

ทำให้เกิดมลพิษทางน้ำ **แหล่งพาหะนำโรค** จากหนูและแมลงวันที่ย่อยอยู่ในกองขยะ **เหตุรำคาญและความไม่น่าดู** จากกองขยะที่ตกค้างและส่งกลิ่นเหม็นรบกวน

ขยะเมือง : ปริมาณและองค์ประกอบที่เปลี่ยนไป

การกระตุ้นการบริโภคถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม เมื่อสังคมมีความเป็นบริโภคนิยมมากขึ้น ทำให้เกิดการผลิตสินค้าในปริมาณมากๆ เพื่อประหยัดต้นทุน และผู้ซื้อสามารถซื้อได้ในราคาถูก ประกอบกับในโลกของการแข่งขันทางธุรกิจได้นำกลยุทธ์ทางการตลาด มาใช้ในการกระตุ้นการใช้สินค้าและบริการ โดยการโฆษณาผ่านทางวิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ ป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ แจกใบปลิว หรือ แจกเป็นของแถม ของทดลองใช้ ขณะที่ประชาชนได้เห็นสินค้าเกิดใหม่ขึ้นทุกวัน ก่อให้เกิดความรู้สึกขึ้นในใจว่า ของใหม่คือของดี ส่วนขยะ มีนัยยะหมายถึง ของเก่า ล้าสมัย ของเหลือของเสีย ใช้การไม่ได้ ไม่สวย หรือของไม่ดี ระเบียบวิธีคิดนี้ ทำให้สินค้าเก่าถูกมองว่าหมดคุณค่า และกลายเป็นขยะภายในเวลาอันรวดเร็ว

ปริมาณขยะที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เกิดมากที่สุด ในเขตที่คนอยู่หนาแน่น เขตศูนย์กลางการค้า ตลาด ย่านธุรกิจ เมืองอุตสาหกรรม เมืองท่องเที่ยว เห็นได้ว่าการทิ้งขยะต่อคนของคนในเมือง จะมากกว่าคนชนบทเกือบ 2 เท่า โดยกรุงเทพมหานครอัตราการเกิดขยะอยู่ที่ 1.5 กิโลกรัม ต่อคนต่อวัน ขณะที่ในชนบทการเกิดขยะอยู่ที่ 0.4-0.6 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ยิ่งเป็นเมืองท่องเที่ยวด้วยแล้ว การเกิดขยะจะสูงมากยิ่งขึ้น เช่น ที่เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี อัตราการเกิดขยะอยู่ที่ 2.6 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ส่วนเมืองอุตสาหกรรมมีการเกิดขยะต่อคนสูงสุดคือ 4.3 กิโลกรัมต่อวัน เช่น ในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศถึง 6.6 เท่า (ดูตาราง)

หากพิจารณาเปรียบเทียบเมืองกับระดับความเจริญโดยใช้รายได้เฉลี่ยต่อประชากรเป็นตัววัด กับปริมาณขยะต่อคนต่อวันข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษ (2546) ชี้ว่า ยิ่งจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อประชากรสูง อัตราการเกิดขยะต่อคนก็สูงตามไปด้วย ขยะกับความเจริญจึงเป็นของคู่กัน ยกเว้นจังหวัดที่เป็นจังหวัดท่องเที่ยว เช่น จังหวัดภูเก็ตมีสัดส่วนขยะต่อคนสูงที่สุดทั้งๆ ที่รายได้ต่ำกว่าบางจังหวัด³

สัญญาณอันตรายจากขยะสมัยใหม่

ขยะอันตรายสมัยใหม่ที่คนเมืองกำลังเผชิญ และต้องเผชิญในอนาคตหากยังไม่มีวิธีกำจัดที่มีประสิทธิภาพ ขยะสมัยใหม่ที่ควรกล่าวถึง คือ **'ขยะอิเล็กทรอนิกส์'** ได้แก่ โทรศัพท์มือถือ และอุปกรณ์เสริมพ่วง คอมพิวเตอร์ เครื่องเล่นเพลง และ

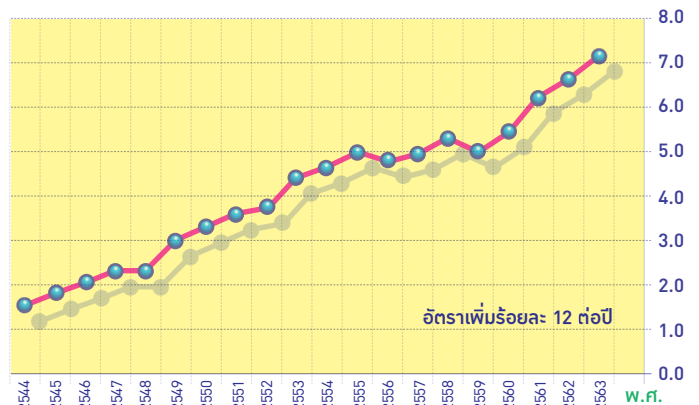
ตารางแสดงปริมาณขยะ (กิโลกรัม/คน/วัน) ในเมืองต่างๆ ปี พ.ศ. 2546

พื้นที่	ปริมาณขยะ (กิโลกรัม/คน/วัน)
เฉลี่ยทั่วประเทศ	0.65
หัวเมืองหลัก	
กรุงเทพมหานคร	1.5
ชลบุรี	1.5
ปทุมธานี	1.4
สงขลา	1.2
เชียงใหม่	1.1
สมุทรปราการ	1.1
นนทบุรี	1.1
นครราชสีมา	0.9
ขอนแก่น	0.9
เมืองท่องเที่ยว	
พัทยา จังหวัดชลบุรี	2.6
ป่าตอง จังหวัดภูเก็ต	5.0
ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี	1.7
เมืองอุตสาหกรรม	
พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	4.3
อ้อมน้อย จังหวัดสมุทรสาคร	3.4
มาบตาพุด จังหวัดระยอง	3.2
แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี	2.8

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ (2546)

วิดีโอ เครื่องใช้ไฟฟ้า ฯลฯ ที่มีรุ่นใหม่ ๆ อุปกรณ์ใหม่ ๆ ออกมาจูงใจผู้บริโภคตลอดเวลา อุปกรณ์เหล่านี้เมื่อสิ้นสภาพ ก็กลายเป็นขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่นับวันจะมีปริมาณมากขึ้นเรื่อยๆ กรมควบคุมมลพิษ ประมาณว่าในปี 2550 ประเทศไทยมีขยะอิเล็กทรอนิกส์ อาทิ โทรศัพท์ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า เครื่องปรับอากาศ คอมพิวเตอร์และจอคอมพิวเตอร์ มากถึง 3.37 ล้านชิ้น และยังมีแนวโน้มว่าขยะอิเล็กทรอนิกส์จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในอัตราร้อยละ 12 ต่อปี โดยคาดว่าภายในปี 2555 ประเทศไทยจะมีขยะอิเล็กทรอนิกส์มากกว่า 5 ล้านชิ้น⁴ (ดูรูป)

รูปแสดงจำนวนขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่คาดการณ์ (ล้านเครื่อง) ปี พ.ศ. 2544-2563

ที่มา : อติศักดิ์ ทองไข่มุกด์ (2549)

หากนับเฉพาะจำนวนโทรศัพท์มือถือ ตัวเลขทางการจากยอดผู้จดทะเบียนทุกเครือข่าย ในปี 2549 มีประมาณ 33 ล้านเลขหมาย ซึ่งถึงปริมาณขยะมือถือ และแบตเตอรี่ได้จำนวนหนึ่ง ขยะเหล่านี้มีส่วนผสมของโลหะหนักทั้งตะกั่ว แคดเมียม นิกเกิล โบรมีน สารหนู ลิเทียม และเบริลเลียม หากกำจัดไม่ถูกต้อง จะเป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต เพราะสารเคมีที่เสื่อมสภาพภายใน จะไหลออกมาสู่สิ่งแวดล้อม เข้าสู่ระบบนิเวศและห่วงโซ่อาหาร เมื่อเข้าสู่ร่างกายคน และสะสมจนมีปริมาณมากพอ ก็จะมีผลต่อระบบประสาท ระบบหมุนเวียนของเลือด การทำงานของไต และระบบสืบพันธุ์ ส่งผลต่อการพัฒนาของเด็กและภาวะการตั้งครรภ์ หากประชาชนผู้รู้เท่าไม่ถึงการณ์เผาขยะที่มีสารเคมีอันตรายเหล่านี้รวมอยู่ด้วย อาจก่อให้เกิดสารก่อโรคมะเร็งขึ้นได้⁵

สินค้ามือสอง หรือ **'ขยะนำเข้า'** ที่ทะลักเข้ามาจากต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องใช้ไฟฟ้า กระเป๋า เสื้อผ้า รองเท้า สินค้าเหล่านี้หมดอายุจากประเทศพัฒนาแล้ว กลายเป็นสินค้านำเข้าราคาถูกที่เป็นที่นิยมของคนไทย โดยแท้ที่จริงแล้วคือการกำจัดขยะวิธีง่ายที่สุดของประเทศพัฒนา ที่มองประเทศกำลังพัฒนาเป็นที่หมายรองรับขยะ ตัวอย่างเหตุการณ์ที่ขยะข้ามชาติเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2545 แต่ไทยมารู้เมื่อต้นปี พ.ศ. 2546 ว่าสินค้านำเข้านับร้อยตู้คอนเทนเนอร์ที่วางนิ่งเฉยนานกว่าสองเดือน โดยไม่มีใครมาคิดต่อรับที่ท่าเรือคลองเตย คือ แบตเตอรี่ ยางรถยนต์เก่า คอมพิวเตอร์ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ รวมแล้วกว่า 23 ตัน ล้วนแล้วแต่เป็น **'ขยะข้ามชาติอันตราย'** ทั้งสิ้น⁶

'ขยะติดเชื้อ' เป็นขยะที่เกิดจากสถานพยาบาล ได้แก่ โรงพยาบาล คลินิก และสถานอนามัย ตามปกติทางสถานพยาบาลจะต้องคัดแยกพวกสำลี ผ้าก๊อช กระดาษชำระที่ใช้ซับเลือด น้ำเหลือง หรือผ้าเปื้อนของเหลวจากร่างกาย เติมฉีดยา ออกมาจากขยะทั่วไป และส่งให้รถขนขยะติดเชื้อของหน่วยงานที่รับผิดชอบนำไปเผาทำลายตามกรรมวิธี ในปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2549 ประเทศไทยมีขยะติดเชื้อมากกว่าวันละ 56 ตัน หรือปีละประมาณ 28,000 ตัน ถูกนำมากำจัดโดยเผาในเตาเผา มูลฝอยติดเชื้อของโรงพยาบาลร้อยละ 65 กำจัดโดยบริษัทเอกชนร้อยละ 7 และกำจัดโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ร้อยละ 28⁷ ในส่วนความรับผิดชอบของ อปท. นี้เอง มีการทำลายอย่างถูกหลักเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น ที่เหลือร้อยละ 18 เมาพร้อมกับมูลฝอยทั่วไปในเตาเผามูลฝอยชุมชน รวมทั้งลักลอบทิ้งตามพื้นที่รกร้างในเขตจังหวัดอื่น⁸

ขยะอีกลักษณะหนึ่งที่มีมักจะถูกมองข้ามคือ **'ขยะลอยฟ้า'** หรือป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ ที่เรียงรายสองข้างทางตามถนนสายหลักโดยเฉพาะถนนในเมืองกรุง มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในขณะนี้พบว่ามีย้ายบนทางด่วน 785 ป้าย บนอาคาร 538 ป้าย⁹ ที่น่ากังวลคือ ประมาณครึ่งหนึ่งของป้ายที่พบทั้งหมดมีใบอนุญาตให้ติดตั้งถูกต้อง อีกครึ่งหนึ่งติดตั้งตามอำเภอใจ ป้ายลอยฟ้าเหล่านี้เริ่มเป็นปัญหากระทบสุขภาพคนกรุง นับตั้งแต่ป้ายที่ไม่มั่นคง โคนล้มได้ง่ายเมื่อลมพัดแรง โดยเฉพาะในฤดูฝน เป็นอันตรายแก่ประชาชนทั่วไป บางป้ายมีสีสันทบวงสวยตา บางป้ายใช้ถ้อยคำหมิ่นเหม่ รูปภาพไม่เหมาะสม อีกทั้งไม่เป็นระเบียบ ทำให้รบกวนทัศนวิสัยแก่ผู้ใช้รถใช้ถนน นอกจากนี้แล้ว ยังมีป้ายโฆษณาสินค้า หรือเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ บางป้ายเมื่อเลยกำหนดวันกิจกรรมแล้วไม่มีเจ้าของหรือผู้รับผิดชอบ นำป้ายกลับคืนไป ปลอมยให้ป้ายนั้นเปื้อน ขาด รอยวันย่อยสลายเอง

กรุงเทพมหานคร แม้พร้อมแค่ไหนก็ยังมีปัญหา

กรุงเทพมหานครซึ่งคุณจะมีศักยภาพการจัดการขยะที่สูงกว่าพื้นที่อื่นๆ แต่ก็ยังต้องแสวงหาช่องทางรับมือกับขยะที่ชาวกรุงเทพฯ ผลิตออกมาเฉลี่ยคนละ 1 กิโลกรัมต่อวัน และถึงแม้จะมีขีดความสามารถในการจัดเก็บและส่งไปกำจัดด้วยการฝังกลบใน 2 พื้นที่คือ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา แต่กรุงเทพมหานครก็ยังไม่ประสบความสำเร็จกับการรณรงค์ให้ชาวกรุงเทพฯ แยกประเภทขยะ

ระหว่างที่มาตรการแยกขยะเพื่อลดปริมาณขยะยังล้มลุกคลุกคลาน กรุงเทพมหานครก็ถูกซ้ำเติมอีกครั้งด้วยปัญหาการวางระเบิด 8 จุดพร้อมกันในช่วงรอยต่อของวันขึ้นปีใหม่ 2550 ทำให้ "ถังขยะ" ตกเป็นเป้าของการวางระเบิด มาตรการเก็บถังขยะออกจากถนนสายหลักในพื้นที่กรุงเทพมหานครถูกหยิบมาใช้อย่างเร่งด่วน ก่อนที่จะปรับเปลี่ยนมาใช้ "ถังขยะแบบใส" จนถึงปัจจุบัน มาตรการเพื่อความปลอดภัยดังกล่าว ส่งผลให้การทิ้งขยะในที่สาธารณะของชาวกรุงเทพฯ มีปริมาณ

ลดน้อยลงอย่างชัดเจนเกือบ 20 เปอร์เซ็นต์ คือจากวันละ 10,000 คัน เหลือเพียงวันละ 8,300 คัน เท่านั้น¹⁰

ดูเหมือนว่าปัญหาหนักอกที่กรุงเทพมหานครเผชิญอยู่ก็คือขยะอันตรายที่ปัจจุบันถูกทิ้งรวมกับขยะทั่วไป วันละ 25 คัน คือตัวเลขที่ชาวกรุงเทพฯ ช่วยกันสร้างขยะอันตรายในปัจจุบัน ซึ่งหลายคนอาจไม่ทราบว่าขีดความสามารถของกรุงเทพมหานครในการจัดเก็บขยะอันตรายทำได้เพียงแค่ 150 กิโลกรัมต่อวันเท่านั้น แน่นอนว่าขยะอันตรายจะก่อผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยสูงมาก ทั้งยังก่อมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะแหล่งน้ำอีกด้วย

ชนบทกับกองขยะ

ชนบทในบางพื้นที่ผลิตขยะจากครัวเรือนเพียงน้อยนิด แต่คนบ้านนอกที่อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนเมือง มีเครื่องอำนวยความสะดวกมากขึ้น มีความทันสมัยล้ำยุค ก็มีขีดความสามารถในการผลิตขยะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย กรมควบคุมมลพิษรายงานว่า คนชนบทก่อขยะคนละประมาณ 0.7 กิโลกรัมต่อวัน ขณะที่ระบบกำจัดขยะส่วนใหญ่ยังไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล เน้นกำจัดด้วยการเผากลางแจ้ง ขุดหลุมฝัง หรือกองทิ้งไว้เฉยๆ ขณะที่บางพื้นที่ก็ได้รับงบประมาณและมีโรงกำจัดขยะมูลฝอยของตนเองเรียบร้อยแล้ว แต่ก็ยังต้องเผชิญกับปัญหาการดูแลรักษาระบบตามมาอยู่ดี ทั้งยังขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อดูแลให้ระบบกำจัดขยะในท้องถิ่นของตนเองใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

เนื่องจากการกำจัดขยะอย่างถูกต้องมีค่าใช้จ่ายสูง และสูงมากยิ่งขึ้นหากเป็นขยะที่อันตราย ขยะจึงก่อปัญหาให้ชาวต่างจังหวัดหลากหลายรูปแบบในแต่ละพื้นที่ และมีความรุนแรงของปัญหาพอๆ กับชาวเมืองหลวง ดังเช่น แหล่งท่องเที่ยวชื่อดังอย่างเกาะภูเก็ต ซึ่งมีนักท่องเที่ยวมาเยือนมากหน้าหลายตาก็ประสบปัญหาขยะเพิ่มมากขึ้นถึง 500 คันต่อวัน ความรุนแรงของปัญหาขยะก็จะพุ่งสูงขึ้นไปอีกในช่วงฤดูการท่องเที่ยว ขณะที่บ่อฝังกลบเนื้อที่ 129 ไร่ใกล้เต็ม เต็มแล้วขยะซึ่งสามารถเผาขยะได้วันละ 250 คัน ก็รองรับไม่ไหว จึงมีเสียงเรียกร้องจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต ของงบประมาณเพื่อก่อสร้างเตาเผาขยะแห่งที่ 2 แต่กรมควบคุมมลพิษ

ก็เสนอทางออกของปัญหาว่าควรมีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง เพื่อลดปริมาณขยะ และคัดเลือกขยะให้ถูกประเภทก่อนส่งเข้าเตาเผา ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมได้ 2-3 ปีเลยทีเดียว¹¹

ขณะที่จังหวัดลำปางก็สหประชาชาติกับปัญหาขยะข้ามถิ่นจากพื้นที่ใกล้เคียงคือเชียงใหม่ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวชื่อดังและลำพูน ซึ่งมีนิคมอุตสาหกรรม ทำให้เกรียงศักดิ์ สุทธิภักดี คณะกรรมการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง ออกมาบอกว่ามีการลักลอบขนขยะเข้ามาทิ้งในพื้นที่ลำปาง โดยเฉพาะในช่วงการจัดงานมหกรรมพืชสวนโลก (1 พ.ย. 2549 - 31 ม.ค. 2550) ไม่ต่ำกว่าวันละ 400-800 คัน ที่สำคัญคือมีการแสวงหาผลประโยชน์จากขบวนการลักลอบขนขยะมาทิ้ง ทำให้ข้าราชการระดับสูงยอมลาออกจากราชการเพื่อคอยชี้ช่องทางลักลอบทิ้งขยะให้กับกลุ่มนายทุนโดยได้เงินค่าจ้างถึงวันละ 2,000-3,000 บาทต่อคัน ปัจจุบันมีรถแอบขนขยะเข้ามาทิ้ง 15-30 คันต่อวัน¹²

ดูเหมือนว่า การจัดงานมหกรรมพืชสวนโลกจะนำมาซึ่งการเผ่าระวังการลักลอบขนขยะเข้ามาทิ้งในพื้นที่ใกล้เคียงอย่างชัดเจน เพราะจังหวัดพะเยาถึงขั้นต้องให้ชุดรักษาความสงบหมู่บ้าน สมาชิกตำรวจบ้าน และอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน จัดเวรยามเผ่าระวังการลักลอบขนขยะมาทิ้งในพื้นที่ของตน เช่นเดียวกับจังหวัดเชียงรายที่ต้องประสานกับตำรวจให้ช่วยดูแลรถบรรทุกต้องสงสัยที่ใช้เส้นทางเชียงใหม่-เวียงป่าเป้า และหากพบว่ามิใช่ใบคลุมท้ายก็ขอให้เปิดดูว่าใส่ขยะหรือไม่¹³

การลักลอบขนขยะข้ามถิ่นไปทิ้งตามสถานที่ต่างๆ เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ใกล้เคียงกับนิคมอุตสาหกรรมต้องเผชิญกับการทิ้งขยะอันตรายมากกว่าพื้นที่อื่น ยิ่งนานวันข่าวคราวการลักลอบทิ้งขยะทั้งที่มีพิษร้ายแรงและไม่ร้ายแรงปรากฏขึ้นแล้วทั่วประเทศ เช่นเดียวกับข่าวคราวการต่อต้านโรงกำจัดขยะ อาทิ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เพราะกลัวว่าจะก่อมลพิษ

ขยะท่วมเมือง จะจัดการอย่างไรดี

ปัญหาขยะไม่ได้อยู่ที่จำนวนขยะที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่อยู่ที่วิธีการและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขยะด้วยประเทศที่รายได้สูง ถึงแม้จะมีปริมาณขยะสูงตามการบริโภคที่สูงขึ้น แต่การบริหารจัดการขยะก็มีประสิทธิภาพมากกว่าประเทศที่รายได้ต่ำ เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการจัดการขยะระหว่างเมืองที่พัฒนาแล้ว การเก็บขยะจะทำได้เกือบสมบูรณ์ คืออยู่ระหว่างร้อยละ 95 -100 ในขณะที่เมืองที่มีระดับการพัฒนาน้อย การเก็บขยะจะต่ำกว่าร้อยละ 70¹⁴

ปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน คือ ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นจนไม่สามารถจัดเก็บได้หมด ทำให้เกิดขยะตกค้าง และระบบการจัดการตามไม่ทันเทคโนโลยีที่สูงขึ้นของขยะอันตรายที่มีความซับซ้อนทางองค์ประกอบ ทำให้มีการลักลอบนำขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายต่อชุมชน เช่น สารเคมี เครื่องใช้ไฟฟ้าเก่า ไปทิ้งตามพื้นที่รกร้าง ที่สาธารณะ หรือในเขตชุมชนบท ปัญหาทั้งหมดทั้งมวลเกิดขึ้นภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่จำเป็นต้องมีการกระตุ้นการผลิตและบริโภค **เมื่อทุกฝ่ายต่างก็มีส่วนเพิ่มปริมาณขยะ การแก้ไขปัญหาก็ไม่ควรมองว่าเป็นหน้าที่ของภาครัฐเท่านั้น แต่ควรเป็นการร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคมมากกว่า**

ในระดับปัจเจกชนและครอบครัว ควรเริ่มที่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้บริโภคของประชาชนให้ใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ลดการใช้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นอันตรายสิ่งแวดล้อม จำพวกพลาสติกและโฟม กลุ่มกระดาษ ให้มีการนำกลับมาใช้ใหม่เพื่อเหลือให้กำจัดน้อยที่สุด สร้างลักษณะนิสัยในการคัดแยกขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายออกจากกัน นำของที่ไม่ได้ใช้แต่ยังอยู่ในสภาพดีไปบริจาคสำหรับผู้ที่ต้องการ

ในส่วนผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการ ควรมีบทบาทสำคัญในการลดขยะและกำจัดขยะในฐานะเป็นผู้ผลิตขยะด้วย โดยการผลิตสินค้าที่มีส่วนประกอบจากวัสดุรีไซเคิลหรือวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ลดการใช้ถุงพลาสติกและโฟมโดยไม่จำเป็นต้องส่งเสริมการเรียกคืนบรรจุภัณฑ์ในลักษณะส่งชิงโชค เป็นต้น ในส่วนของสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ที่กำจัดได้ยาก โดยเฉพาะสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ที่มีอายุการใช้งานสั้น ตัวแทนจำหน่ายหรือเจ้าของผลิตภัณฑ์ควรมีการรับซื้อคืนตามศูนย์จำหน่ายทั่วประเทศ หรือริเริ่มจัดตั้งถังหรือกล่องสำหรับรับขยะอันตราย เช่น หลอดไฟ ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ แผ่นซีดี ฯลฯ

ในส่วนของภาครัฐ ควรมีบทบาทสำคัญ 3 ประการ คือ (1) การบังคับใช้กฎหมายเพื่อเอาผิดผู้ที่ลักลอบทิ้งขยะและของเสียอันตราย เข้มงวดกับการนำเข้าสินค้ามือสอง การลักลอบขายสินค้าเถื่อนหรือของเลียนแบบ (2) เสริมสร้างระบบการจัดการข้อมูลความรู้เรื่องขยะ ตั้งแต่การกำจัดขยะไปจนถึงการจัดการขยะในระดับที่ประชาชนเข้าใจและปฏิบัติได้โดยง่าย เช่น การทำปุ๋ยอินทรีย์จากเศษผักเศษอาหาร การทำขยะหอม การนำของเหลือใช้มาประดิษฐ์คิดค้นเป็นของใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่ม ให้ความรู้ในการคัดแยกขยะ หรือวิธีป้องกันอันตรายจากขยะพิษ และ (3) สนับสนุนกิจการของผู้ประกอบการรับซื้อของเก่า คนเก็บขยะ หรือ พนักงานรักษาความสะอาด ยกระดับอาชีพให้ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี

เรียนรู้จากตัวอย่างต้นแบบเพื่อก้าวพ้นวังวนของปัญหาขยะ หัวหอกในการแก้ปัญหานี้ คงต้องให้องค์กรปกครองท้องถิ่น (อปท.) ในทุกระดับเป็นแกนนำหลัก โดยเฉพาะการหาแนวปฏิบัติในการลดปริมาณขยะ และสร้างความตระหนักถึงสถานการณ์ของขยะอันตรายที่กำลังก่อตัวขึ้น สังเกตได้จากโครงการที่ อปท. ริเริ่มขึ้นและได้รับการตอบรับอย่างดีจากประชาชน และภาคเอกชน และดำเนินการจนสามารถลดการผลิตขยะของประชาชนได้ตามเป้าหมาย โครงการดีๆ ในระดับชุมชน ได้แก่ การเกิดขึ้นของธนาคารขยะทั้งในระดับโรงเรียน มหาวิทยาลัย และชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือของประชาชนทุกเพศทุกวัย ผู้นำ และผู้ประกอบการรับซื้อของเก่า กิจกรรมนี้เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนรู้คุณค่าของขยะ และยังช่วยคัดแยกขยะอันตรายก่อนที่จะถูกทิ้งปะปนไปกับขยะทั่วไป

มีหลายชุมชน ซึ่งล้วนแต่เป็นคนกลุ่มเล็กๆ ลงมือจัดการขยะด้วยวิธีการง่ายๆ แต่เห็นผลทันทีที่ลงมือทำ อาทิ โครงการสะพานบุญจากผู้เหลือใจของวัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี รับผิดชอบของเหลือใช้ที่เจ้าของไม่ต้องการแล้ว เพื่อคัดแปลงใหม่ให้ใช้ประโยชน์ได้อีกจนสามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนยากไร้ ศูนย์วัสดุรีไซเคิลชุมชนแห่งแรกของประเทศไทยในชุมชนซอยลาดพร้าว 101 กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายของชุมชนต่างๆ เพื่อคัดแยกขยะมูลฝอย ไม่เพียงแต่จะช่วยลดปริมาณขยะได้เท่านั้น ยังสร้างรายได้ให้กับชุมชนตามมาอีกด้วย หรือที่โรงเรียนรุ่งอรุณ ซึ่งตั้งอยู่ย่านบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร สามารถจัดการกับขยะกองโตได้อย่างมหัศจรรย์จากโครงการ "zero waste: ของเสียเหลือศูนย์"¹⁵ เป็นต้น

